

Voorwoord

Wie de geschiedenis van zijn ouders en/of anderen in zijn omgeving kent, begrijpt niet alleen hen, maar ook zichzelf beter. Vaak komt het niet tot dergelijke gesprekken en verdwijnen de levensverhalen wanneer deze personen overlijden. Dat is heel jammer want we kunnen zoveel van elkaar leren en de mensen beter begrijpen wanneer we luisteren naar elkaars verhalen.

Binnen het Programma Samen Ouder Worden hebben Stichting Vier het Leven, het Netwerk van Organisaties van Oudere Migranten (NOOM), en Indebuurt033 een projectplan gemaakt om levensverhalen op te halen van inwoners van Amersfoort en omstreken met verschillende achtergronden. Deze personen hebben zich opengesteld om hun verhaal te vertellen en daarmee zich kwetsbaar opgesteld. Daar zijn we hen zeer dankbaar voor.

Ieder verhaal in dit boekje is anders, maar wat ons allen bindt is dat we hier allemaal samenleven ongeacht onze achtergrond, geloof of cultuur. Allemaal willen we hier ouder worden in een omgeving waar we ons prettig voelen.

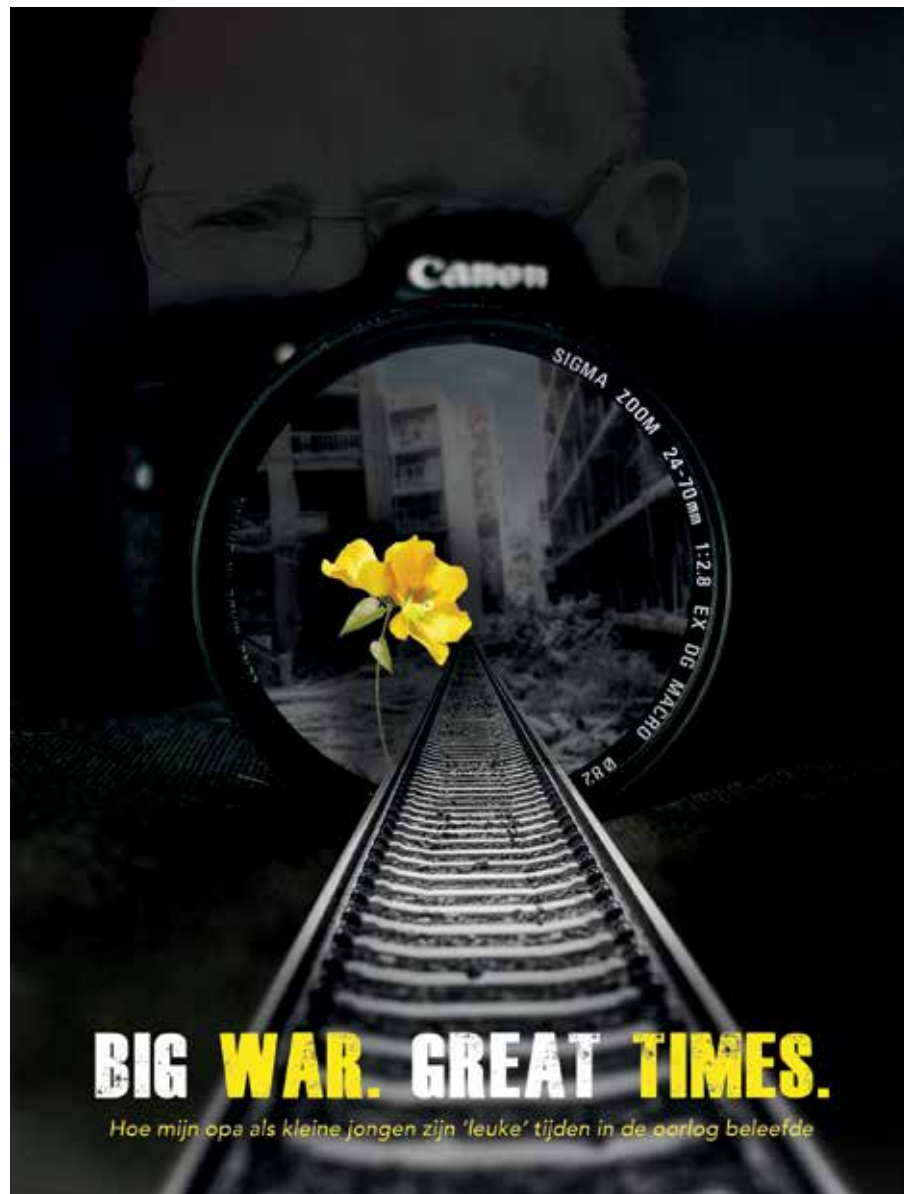
In eerste instantie wilden we de levensverhalen gieten in een mooi theaterstuk, maar door corona hebben we uiteindelijk besloten om de verhalen te bundelen in een blijvend mooi boekje. Het ROC Midden Nederland afdeling Media en Design wilde ook graag aansluiten bij dit project. Samen hebben de leerlingen gezocht naar een vorm die aansluit bij het programma Samen Ouder Worden.

De leerlingen hebben gesprekken gevoerd met hun grootouders of andere dierbare ouderen in hun leven en zijn vanuit deze gesprekken kunstuitingen gaan maken. Dit heeft ertoe geleid dat zij over hun eigen achtergrond en identiteit zijn gaan nadenken en zich hebben verdiept in het leven van hun grootouders.

Na afloop hebben de leerlingen hun kunstuiting aan ons gepresenteerd. Dit was zeer indrukwekkend en daarom hebben we besloten om ze allemaal in dit boekje te plaatsen. Ze verdienen wat ons betreft een prominente plek tussen de levensverhalen van Cennet geboren in Turkije, 65 jaar - Salima geboren in Afghanistan, 60 jaar - Jamal geboren in Somalië, 40 jaar - oom S. Indische roots, 68 jaar en Ans geboren in Nederland, 82 jaar.

We wensen u veel lees- en kijkplezier!

Programma Samen Ouder Worden
Esther Eggenkamp namens Stichting Vier het Leven
Grace Tanamal namens NOOM

Senna van Mourik

Mijn opa was 7 jaar toen de Tweede wereldoorlog begon. Hij kreeg vrij van school en kon de hele dag buitenspelen met zijn vriendjes. Ze speelden verstoppertje in de loopgraven en renden achter tanks aan. De bloem die je in het ontwerp ziet is een Teunisbloem. Deze bloem kan groeien op de meest voedselarme grond en nog steeds mooi bloeien. Dit staat symbool voor mijn opa. Hij had in die tijd niet veel nodig om gelukkig te zijn.

Esmee Jansen

Mijn invalshoek is vooral het uitstralen van openheid en warmte. Dit kun je aan mensen geven die het nodig hebben. De warmte die je van bijna alle ouderen/ opa's/oma's ontvangt, komt omdat zij weten hoe dit is door de moeilijke tijden die zij hebben gekend.

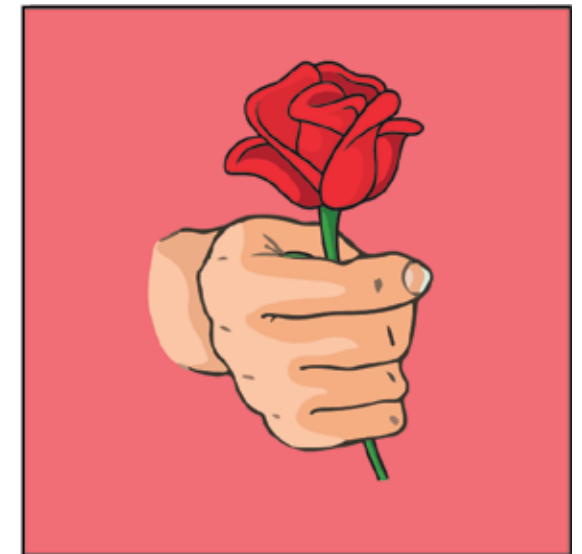
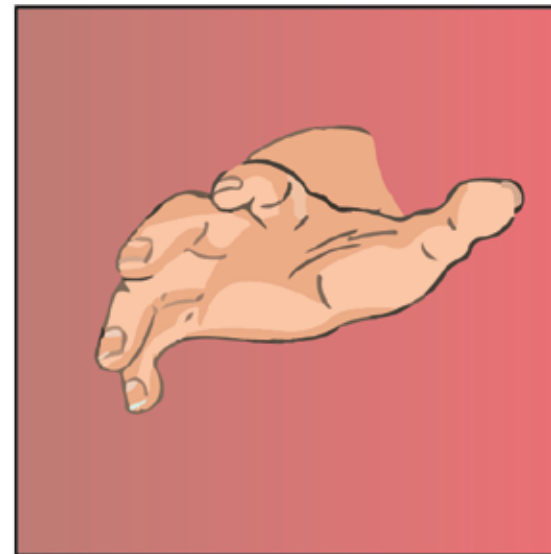

Daan Görtz

Mijn ontwerp is gebaseerd op een persoon die gevlucht is met de trein vanuit oud Tsjecho-Slowakije. Deze trein loopt in de tijd van oud naar nieuw. Aan de linkerkant zie je een deel van de treinen van vroeger, deze loopt over in een van de nieuwere treinen.

Sabrina de Hoog

In mijn gemaakte werk laat ik een verzwakte hand zien die te veel van zichzelf heeft gegeven. De hand steunde iedereen met alles wat hij in zich heeft. Later in het verhaal is te zien dat ook eindelijk de hand steun terugkrijgt. Met de tekst "Give back the support you get" wordt het beeld extra versterkt.

GIVE BACK THE SUPPORT YOU GET

Het leven van Salima uit Afghanistan

Mijn naam is Salima. Ik ben 60 jaar en ik kom uit Afghanistan. Daar had ik een echtgenoot die arts was. Wij hebben 6 kinderen.

Mijn man woont in Afghanistan of eigenlijk weet ik het niet precies. Sinds 2007 is hij teruggegaan. Hij wilde niet in Nederland blijven. Hij vond geen werk hier. Hij was arts geweest in Afghanistan en wilde daarom niet in Nederland blijven. Hij is te trots om onder zijn status te werken. Daarom is hij teruggegaan. Hij was agressief.

Het weer is daar net als hier. Het wordt in de zomer heel warm. 45 graden. De huizen zijn modern en soms ook armoedig. Er is centrale verwarming in de flats.

Mijn leven in Afghanistan

Voordat de taliban kwamen konden vrouwen studeren. Na die tijd werd alles anders en mochten we niets meer.

Aan de ene kant was het moeilijk, maar door de oorlog was de situatie zo erg dat we niet eens naar buiten konden zonder boerka. Vrouwenrechten werden afgenomen. Meisjes mochten niet meer naar school. Het is daarom belangrijk om geld te hebben zodat je kunt vluchten want als je geld hebt dan kun je weg. Wanneer je geen geld hebt dan blijf je daar. Elke dag vielen er raketten en bommen net als nu nog steeds gebeurt. Wanneer je over straat liep kon je hierdoor geraakt worden. Je was nooit veilig en veel mensen zijn overleden.

Zelfs binnen in je huis was je niet veilig. Je leefde elke dag in angst. Ik was bang voor de veiligheid van mijn kinderen. Mijn oudste dochter ging naar school en daarna stopte het. Ik kon de school vanuit mijn huis zien.

Er is al 40 jaar oorlog. 90 procent van de mensen zijn analfabeet omdat ze niet naar school kunnen. Voorheen waren vrouwen vrij en mochten ze zonder hoofddoek op straat lopen. Ook korte rokjes mochten ze gewoon dragen. Daarna was onze vrijheid weg. De taliban stond klaar en sloeg vrouwen op straat. Een keer was er een vrouw op straat waarbij een vinger uit haar boerka stak. Daarom is ze geslagen want een vrouw hoort alles dicht te maken. Het geloof zegt wel een hoofddoek, maar geen boerka!

Wanneer een man wilde trouwen dan kon hij gewoon om een vrouw vragen bij haar ouders. Soms trouwden oude mannen met jonge meisjes van 14 jaar voor veel geld. Dat gebeurde helaas te vaak. Ikzelf ben getrouwd uit liefde. Dit was niet geregeld bij mij.

De vlucht naar Nederland

Wij zijn hierheen gevlucht vanwege de taliban. Ons land is niet veilig en het is niet mogelijk om daar naar school te gaan. In 1997 zijn wij naar Nederland gekomen. Al mijn kinderen zijn in Afghanistan geboren. Inmiddels ben ik nu 23 jaar in Nederland. Ik ben naar Nederland gekomen omdat mijn familieleden al hier waren en het daarom makkelijker voor ons was om naar Nederland te gaan. Veel mensen uit Afghanistan vluchten naar allerlei landen en niet alleen naar Nederland. In die tijd was het niet moeilijk om naar Nederland te komen.

De aankomst in Nederland

Ik voelde me welkom omdat mijn familie hier in Nederland is. Door de Nederlanders werd ik ook welkom geheten. Eerst kwam ik terecht in Nijland in Friesland. Iedereen was heel aardig en heette ons welkom. Het was in het begin wel moeilijk met alles dat nieuw was.

Het eten viel mij mee. Ik werd begeleid met alles wat ik deed. Met boodschappen doen en het begripen en invullen van papieren etc.

Mijn leven in Amersfoort

Wij kwamen uiteindelijk terecht in Amersfoort omdat de kinderen hier makkelijk konden studeren. Ik had gehoord dat het hier een goede plek was om te leven. Het was fijn in Amersfoort. In het begin was het wel wennen want niemand zei hallo op straat. Niemand kende mij hier en in Friesland kende iedereen elkaar. Na twee jaar ging ik vrijwilligerswerk doen op de school van mijn kind.

Ik voel me hier thuis en heb 6 kinderen. Ik leef hier van een uitkering. Mijn kinderen zijn allemaal naar de universiteit gegaan. Mijn man heeft geen cent betaald aan de kinderen. Ze hebben geen contact met hun vader.

Mijn man en ik hebben geen contact meer. Hij komt over 5 jaar naar Nederland om zijn paspoort te verlengen en gaat dan weer terug.

Het was een heel moeilijke tijd. Wij zijn 38 jaar getrouwd. Nu zijn wij van tafel en bed gescheiden sinds 2007. Ik ben eraan gewend geraakt. De omgeving heeft hem veranderd. Zijn ego werd aangetast hier in Nederland.

Levensmotto

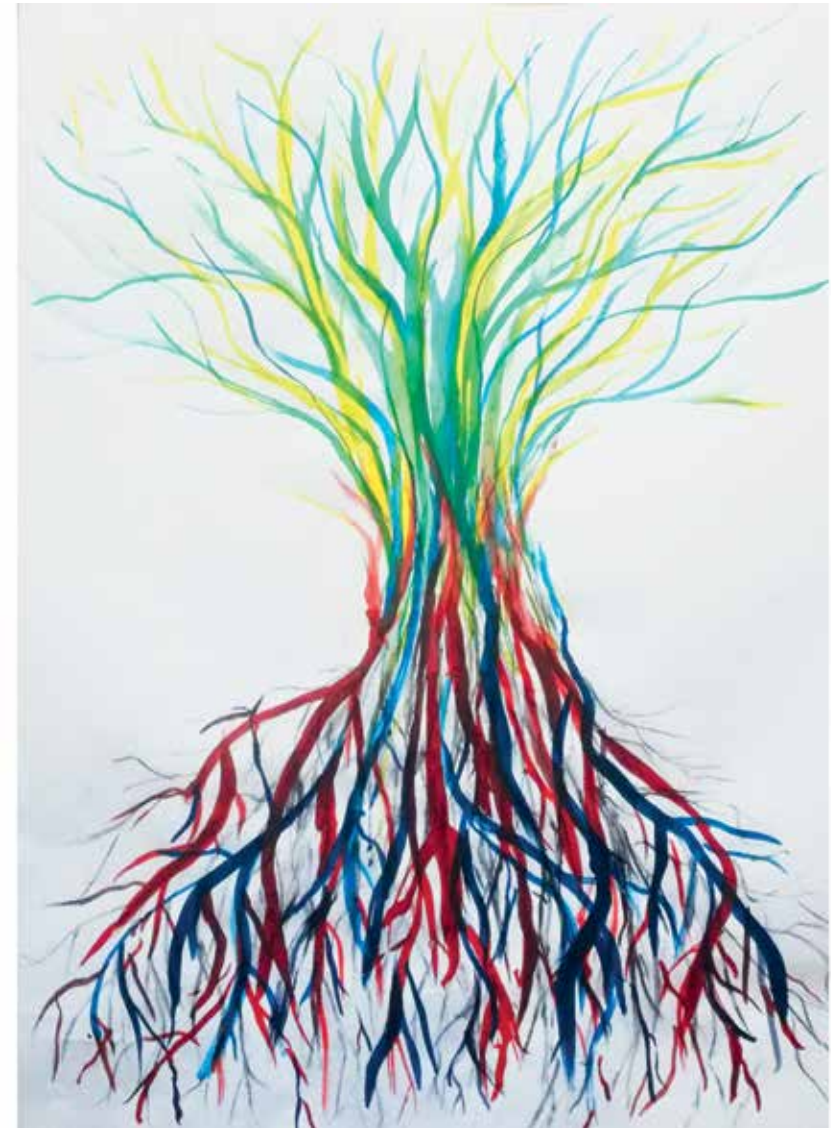
Ons motto is: doorgaan met leven. Ik mis alles, maar ik heb nu mijn leven hier. Ik mis het leven van voor de oorlog toen alles nog normaal was. Mijn eigen cultuur mis ik. Maar niet het leven na de oorlog. Mijn kinderen zeggen soms: "Mama ik heb mijn land nog niet gezien. Wanneer kunnen we gaan?" Ik vind het niet veilig om daar

naartoe te gaan. Mijn familie woont in het noorden van Afghanistan en ze wilden graag dat wij kwamen, maar wij durfden niet en er is ook veel geld voor nodig. Ik wilde mijn kinderen allemaal laten studeren. En dat is gelukt. Ik ben tot mijn 18^e jaar naar school gegaan en heb mijn school afgemaakt.

Kinderen tussen twee culturen

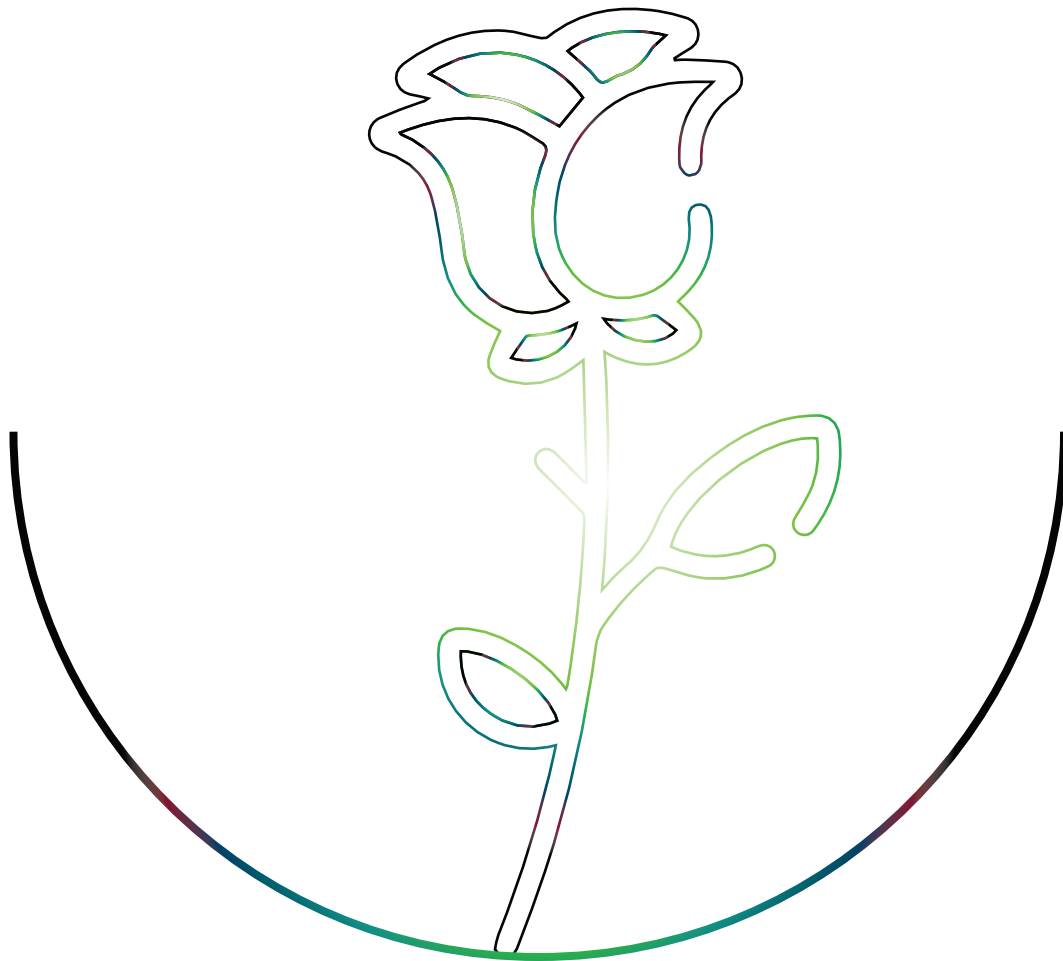
Als iemand kinderen heeft tussen twee culturen dan is dat heel moeilijk. Ik heb bijvoorbeeld mijn cultuur die wat strenger is zoals met relaties. Ik wil dat mijn kinderen die kennen. Maar mijn kinderen zijn nu hier opgegroeid in een vrijere cultuur. En dat is een mix van culturen die heel moeilijk voor mij is. Wat kan ik doen? Hoe kan ik mijn kinderen laten zien dat ze Nederlands zijn, maar ook Afghaan? Dat is heel moeilijk. De oudste kinderen weten heel veel en de jongere kinderen stellen heel veel vragen. Dat botst, maar ze weten wat belangrijk is en wat niet.

De jongste meisjes gaan met jongens om en dat is in onze cultuur anders. Daar ben je meer behouden. Ik wil liever niet dat mijn dochters trouwen met iemand uit een andere cultuur. Ik wil dat ze trouwen met Afghanen. Mijn dochter is getrouwd met een Marokkaan, maar deze is ook moslim dus dat gaat dan wel. Maar ik heb liever niet dat ze met een Nederlander trouwt. Het huwelijk mag met een moslim, maar niet met een ander geloof. De culturen zijn te verschillend. Ze luisteren wel naar mij.

Frédérique van Elderen

Voor dit project heb ik mijn oma geïnterviewd. Zij heeft mij het verhaal verteld over hoe zij en mijn opa elkaar hebben ontmoet. Mijn opa zat in het leger en was depressief totdat hij mijn oma ontmoette. Samen zijn ze een nieuw leven begonnen in Nieuw-Zeeland. Ik heb voor dit project een schilderij gemaakt met ecoline. Het begint bij donkere wortels en groeit uit in vrolijke en kleurrijke takken.

Joey van Riet

Mijn beeld is een roos die staat voor veiligheid in het midden. Hoe meer centraal je staat hoe fijner het is. De kleuren zijn aan de buitenkant donker en bij elk ander rondje is het in het midden groen.

Valerie Hopman

Mijn uiting heeft de boodschap dat op de wereld veel eenzame ouderen zijn. Ik heb als blauwe zee de angst, eenzaamheid en verdriet weergegeven. Bij het groene land heb ik afbeeldingen gebruikt waarbij je ziet dat kleine dingen erg belangrijk zijn voor ouderen. Denk aan een ijsje eten, een wandeling maken of met de kleinkinderen zijn. Je ziet de ouderen gelijk opfleuren. Mijn boodschap is dat je moet genieten van de kleine dingen in het leven.

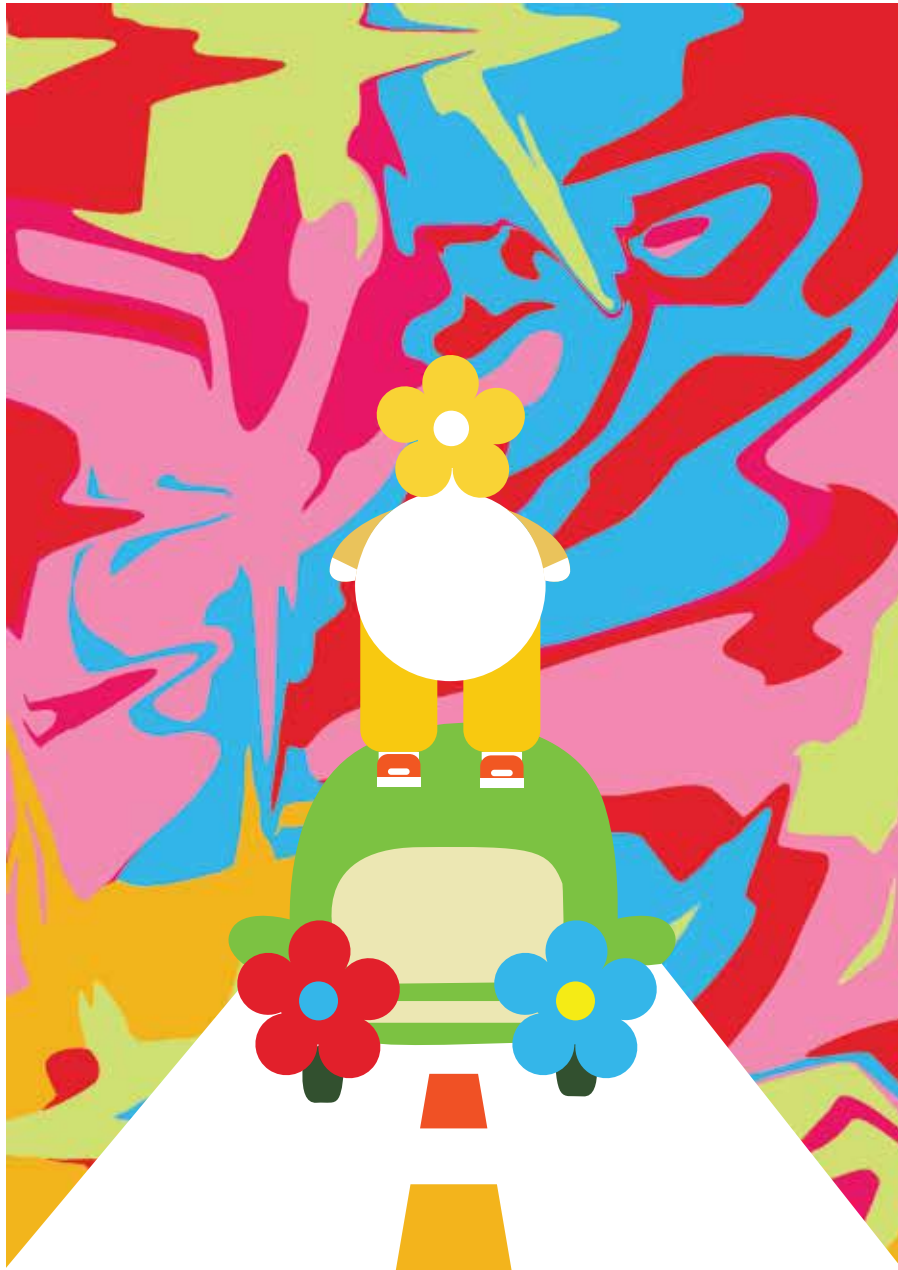
Ruano Taribuka

Voor mijn ontwerp heb ik gekozen voor een illustratie van een klein meisje met in de hand de Jodenster van haar vader. Haar vader is niet meer thuisgekomen na het vergeten van zijn ster in de oorlog.

Anne Gouverne

Voor deze opdracht heb ik mijn oma geïnterviewd. Zij heeft in haar leven ontzettend veel gereisd over de hele wereld, maar voornamelijk naar Afrika. Een ding wat ik zeker wist is dat ik mijn tekening met houtskool wilde maken. Dit vind ik goed passen bij de Afrikaanse stijl. Ik heb uiteindelijk de profielfoto van mijn oma nagetekend en daarin een aantal kenmerken van Afrika meegenomen.

Ebru Turkmen

Voor mij mag je gewoon zijn wie je bent. In het dorpje van mijn oma was zij een van de vrouwen die auto kon rijden. Vrouwen hadden bijna geen rechten in het dorpje.

Roos van de Pol

Er bestaat nog een groot taboe over de voedselbank. Met mijn ontwerp wil ik laten zien dat het niet erg is om gebruik te maken van de voedselbank. Ik wil het gevoel geven dat het juist een lichtpuntje zou moeten zijn. De 'Geest' is het lichtpuntje van het beeld.

Het leven van Cennet uit Turkije

Mijn naam is Cennet . Ik ben 65 jaar en ik kom uit Turkije. In 1971 ben ik naar Nederland gekomen en heeft mijn vader mijn leeftijd met vier jaar verhoogd want dan hoefde ik niet naar school. Ik was veertien toen ik hier kwam en ineens was ik 18. In Turkije kon dat heel makkelijk. Ik kom uit een dorp waar niets was. Ik heb nooit een arts gezien of een tandarts.

Ooit was Turkije rijk. Na de oorlog was het erg arm geworden. Mijn moeder werkte heel hard. Wij hadden wel altijd te eten omdat wij zelf eten verbouwden. We waren arm, maar het was een veel gezondere tijd. De mensen waren samen en de deuren hadden geen sloten.

We hadden geen stromend water. We douchten een keer in de 10 dagen misschien.

Mijn leven in Turkije

Turkije was toen heel arm. Mensen hadden helemaal niets meer. Er heersten veel ziekten zoals geelzucht. Veel mensen overleden daaraan.

In 1965 is mijn vader naar Nederland gegaan, want Turkije was heel arm.

Duitsland had heel veel arbeiders nodig. Ze wilden graag heel veel gezonde mannen hebben. Dat sprak zich rond in het dorp en zodoende ging mijn vader naar Nederland. Er werd gezegd dat het in Nederland nog beter was!

Wat je daar in een maand verdient, daar moet je in Turkije een jaar voor werken.

Zodoende dat mijn vader vertrok. Hij liet zijn zes kinderen achter voor drie jaar. Dat was heel moeilijk. Wij wisten niet wat Nederland was. Ik miste mijn vader heel erg.

Toen ik 13 was is mijn oma overleden en heb ik een briefje geschreven voor mijn vader. Bellen was toen niet gemakkelijk. Mijn vader kwam toen terug naar Turkije voor haar begrafenis en toen hij weer weg wilde gaan wilde mijn moeder met hem mee. Mijn vader wilde het eerst niet want hij had geen huis in Nederland. Daarom hebben wij de twee oudsten en de jongste meegenomen en twee andere kinderen hebben wij achtergelaten bij de familie. Het was voor mijn moeder heel moeilijk om haar kinderen achter te laten ook al waren ze in goede handen. Ze hilde elke dag.

De reis naar Nederland

Wij zijn een week onderweg geweest. Wij mochten niet vliegen vanuit Istanbul want vader had geen woonvergunning bij zich. Toen heeft hij een bus gevonden die naar Duitsland zou vertrekken. Wij wisten niets. Wij waren echt onwetend want wij kenden ons hele leven alleen dat dorp. Met de bus gingen wij naar Keulen en van daaruit met een taxi naar Amersfoort. Wij waren zo ontzettend moe. Alles was wazig.

We waren oververmoeid. Wij zijn illegaal gekomen. De mannen waren niet illegaal, maar wij wel. Dat ging toen makkelijk.

Het dorp was bijna helemaal leeg. Binnen 5 jaar waren veel arbeiders illegaal naar Nederland en Duitsland vertrokken.

De aankomst in Duitsland en daarna in Nederland

Toen wij uitstapten bij de Dom in Keulen dachten wij: "Wat is dit?"

Dit waren wij niet gewend! Ik herinner me als de dag van gisteren dat wij witbrood kregen. En na een week reizen hadden wij zo een honger. Dit witbrood smaakte zo goed! Dat zal ik nooit vergeten. Ik was zo gelukkig met dit eten na die zware vermoeiende reis.

Mijn vader had een kleine kamer in Nederland. Daar woonden wij met zijn zevenen samen. Wij woonden anderhalf jaar in dat huis met 20 andere mannen.

Het eerste jaar was heel moeilijk. Naast ons was een heel lief en leuk gezin. Zij maakten dat wij ons zo welkom voelden. Ze waren Nederlands en leerden zelfs een beetje Turks. Zij was zo lief en zacht. Ze was lerares en had zelf ook 5 kinderen. Ik voelde me zo welkom. Het was zo fijn! Eerste indruk was het eten en de tweede indruk was zij. Het was heel fijn. Ze wilde ook Turks leren. Wat was het bijzonder dat iemand ons zo welkom heette. Wij waren later net een grote familie. We waren veel samen.

Mijn leven in Amersfoort

Mijn vader heeft zware astma gekregen door het werk. Hij was autospuiters en hij heeft nooit een mondkapje gebruikt. Daarom is hij in 1969 afgekeurd. Hij kon daarna niet meer werken.

Mijn moeder, mijn zus en ik gingen in een fabriek werken om lange vingers te maken. Wij hebben dat werk twee maanden gedaan. Daarna gingen wij bij Erdal werken om Prodent tandpasta te maken.

Eerst werden we gekeurd door de arts met alleen onze onderbroek aan. Een week later mochten wij beginnen, maar mijn moeder niet want ze was weer zwanger. Mijn zus kreeg werk op de lichte afdeling en ik kreeg werk op de zware afdeling. Er werden tubes gemaakt voor de tandpasta .

Ik heb hier 4 jaar lang gewerkt. Het werk was zo zwaar dat het mij mijn leven heeft gekost. Ik moest honderden tubes tandpasta verpakken in kleine doosjes.

Iedereen had van de huisarts een briefje gekregen waarin stond dat ze niet zwaar mochten tillen. Dat betekende dat ik alles moest doen.

Ik moest heel veel tillen. Ik kreeg zoveel pijn in mijn rug en buik. Ik was 53 kilo toen ik

begon en een jaar later was ik nog maar 45 kilo. Mijn ouders zagen niets en wilden alleen maar geld. Ik moest blijven werken voor het geld terwijl ik fysiek achteruit ging. We moesten allemaal werken want mijn moeder wilde heel graag terug naar Turkije naar haar moeder. Mijn moeder had veel last van heimwee. Zij kon niet bellen want er was toen geen telefoon.

Ik kon niet goed Nederlands spreken, maar mijn collega kon beter Nederlands spreken en heeft toen gevraagd aan de chef waarom ik dat zware werk moest doen. De chef stond erop dat ik dat deed ondanks dat ik zo ziek was. Niemand zag mij.

Mijn baarmoeder is gezakt en daardoor kreeg ik een ontsteking en kreeg ik elke twee weken bloedingen. Ik verloor heel veel bloed.

Er is misbruik van mij gemaakt, maar ik was jong en onwetend. Wij wisten van niets.

Na 1975 ben ik gestopt bij de Prodent na er 4 jaar te hebben gewerkt. Daarna werd alles geautomatiseerd, maar ik heb er onder geleden voordat het zo ver was.

In 1979 heeft mijn vader een nieuwe woning gekocht. Hij had toen een goed inkomen. Wij namen ook veel illegale mensen op in ons huis. Zo waren wij weer met 20 man. Het was wel gezellig, maar we waren nooit alleen met ons gezin. Dus wij moesten altijd alles delen. Dat was wel vervelend. Heb je iets lekkers moet je dat weer delen.

Een man kiezen in Turkije

In 1979 gingen wij naar Turkije en mijn vader zei dat als wij terug wilden naar Nederland dat wij dan een man moesten zoeken in Turkije. Ik was toen in de twintig. Wij gingen naar Turkije naar mijn oom. Hij kende iedereen en dan weet ook iedereen dat mijn vader twee volwassen dochters heeft en zo vonden we makkelijk mannen. Je gaat even een kopje thee drinken met de man. En als ik ja zeg dan is het oké.

We hadden niet veel tijd. Ik had een Turks paspoort en ik moest binnen drie maanden terugkomen naar Nederland want anders verloor je je vergunning. Dat betekende dat ik binnen drie maanden moest trouwen.

De nieuwe man moest dan eerst een jaar in Nederland verblijven voordat hij definitief naar Nederland mocht komen en blijven. Voor mijn zus kwamen ook een stuk of 5 mannen die met haar wilden trouwen.

Ik had werk en ik had 8 weken vakantie. Dus ik wilde binnen 8 weken terug zijn in Nederland en voor die tijd een man vinden en trouwen in Turkije.

Ik hield van mijn werk dus ik wilde dit werk houden. Ik kon niet kiezen tussen de mannen dus ik zei tegen mijn zussen dat zij moesten kiezen voor mij. De familie van mijn man was wel aardig vonden de anderen dus doe die dan maar.

In Turkije kon je binnen een week trouwen. We konden het snel regelen. We hadden nog maar een week de tijd en om te trouwen moest hij een paspoort hebben. Dus alles moest snel geregeld worden. Nederland had zoveel arbeiders nodig dus illegaal was geen probleem. Ik heb snel een paspoort aangevraagd voor hem. Ik heb alles eerlijk verteld. Ik vroeg of ze snel het paspoort konden maken. Nadat het paspoort geregeld was moest ik nog ergens officieel doorgeven dat hij naar het buitenland ging. Daarna moest ik dan nog tickets kopen voor Duitsland. Met het vliegtuig naar Nederland kon niet want er was te strenge controle. Naar Duitsland kon je makkelijker vliegen en er werd niet snel gecontroleerd. Om in Nederland binnen te komen was er toen een jaar wachttijd.

De vreemdelingenpolitie zei dat ik mijn man mocht laten komen, maar hij stond al illegaal op de stoep buiten. Dat kon ik natuurlijk niet eerlijk vertellen. We hadden geen woning dus moest ik woonruimte zoeken. Twee maanden later kreeg ik mijn woning. Ik woonde ook met mijn zus en haar man in het huis. Ik kende mijn zwager niet en mijn zus kende mijn man niet. Zij kende haar eigen man ook niet. Dus het was geen makkelijke tijd. Onze mannen waren toevallig verre familie. Wij woonden 10 maanden samen met mijn zus die inmiddels zwanger was. Ze bleven bij ons tot ze een eigen huis hadden.

Mijn man.

In het begin was hij nog wel aardig, maar na een tijd werd hij zoals hij echt was. Toen mijn zus kinderen kreeg werd hij boos omdat ik hem geen kinderen kon geven. Door mijn zware werkzaamheden kon ik later geen kinderen krijgen. Dat maakte mijn man boos en ontevreden.

Mijn gezondheid

Ik had veel onderzoeken. Niemand kon iets zien. Ik was per toeval na de behandeling zwanger geraakt. Ik ging naar de gynaecoloog want ik was zwanger en na 6 weken kreeg ik een miskraam. Daarna was ik weer zwanger in 1982 en ineens had ik zo'n pijn. Na vele onderzoeken werd ik steeds zwakker en ging ik achteruit. Het vruchtje was weer dood en ik kreeg zwangerschapsvergiftiging. Ik had een buitenbaarmoederlijke zwangerschap. Mijn eileiders waren beschadigd door de ontstekingen.

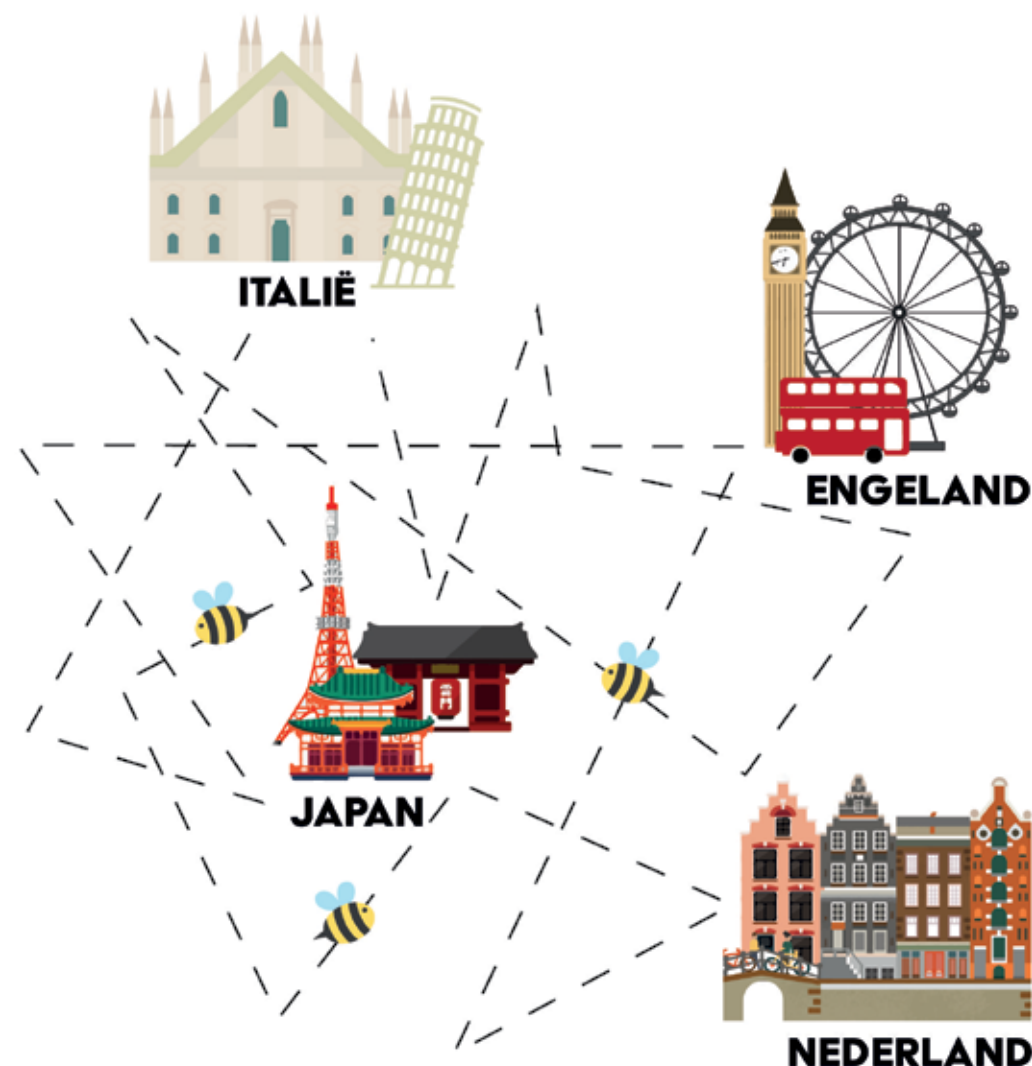
Toen de arts mij had nagekeken bleek na onderzoek dat mijn hart en organen niet links, maar rechts zitten. Bij mij is alles andersom, ook mijn nieren en mijn bloedva-

ten etc. Dat was een verrassing voor mij. Ik had geen hoop meer kinderen te krijgen. Mijn man had steeds grovere woorden omdat ik hem geen kind kon schenken. Ik voelde me zelf niets waard. Ik voelde me vernederd. Ik kon alleen nog maar huilen. Mijn man kon me alleen maar onder druk zetten. Ik wilde dood. Toen zei de dokter tegen mij, je kan ook adopteren. Er zijn zoveel kinderen in de wereld.

Ik zei tegen kennissen in Turkije dat als zij ergens iets over een kindje horen die een moeder nodig heeft zij het mij dan moeten vertellen. Toen hoorde ik van een arme familie die een vijfde kindje weg wilde geven. Mijn man wilde hem eerst niet hebben omdat hij bang was dat de ouders hem op zouden halen. Ik vond het juist beter dat hij ouders had want als er dan iets is dan heeft hij tenminste nog ouders. Ik wilde gewoon echt graag een kind.

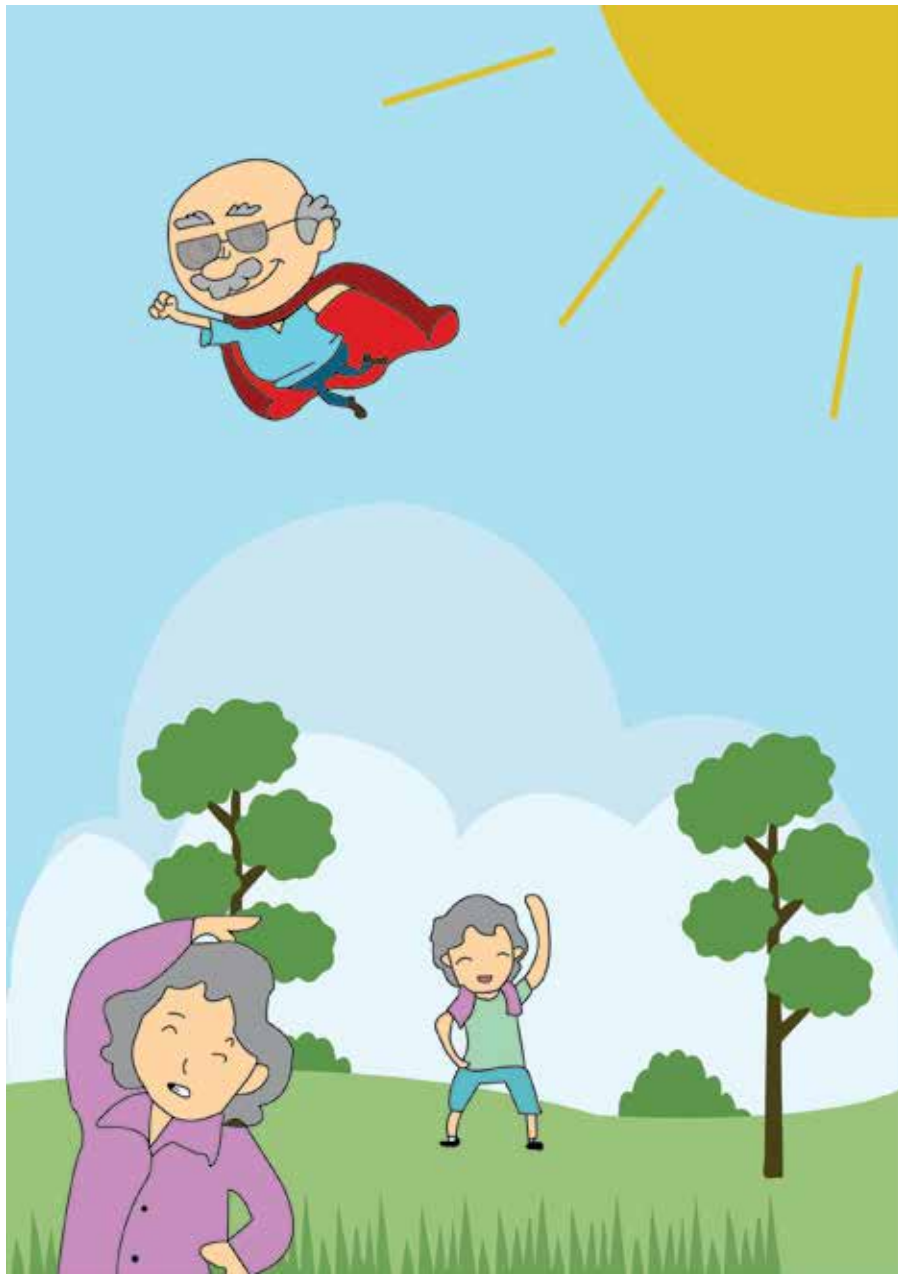
Wanneer het avond is dan gaat iedereen naar huis en gaat mijn man ook weg. Ik dacht dat als er een kindje zou zijn het leven met hem beter zou worden.

Na een tijd kwamen we er achter dat ons kindje een handicap heeft. Hij heeft een achterstand. Mijn man wilde toen terug naar Turkije. Ik wilde niet voorgoed terug, maar wilde wel met een proeftijd terug. Ze hebben me aangeraden niet alles op te geven hier. In 1995 zijn wij teruggegaan naar Turkije. Onze zoon ging daar naar school. Daarna zijn wij teruggekomen naar Nederland.

Meghan Vedder

Mijn ontwerp gaat over een bezig bijtje. Dit bijtje is altijd aan het reizen waardoor je geen patroonvolgende lijnen hebt. Dit ontwerp is ontstaan uit een interview met mijn oma die nooit thuis is. Zij is altijd anderen aan het helpen of met vriendinnen op pad.

Bente Schipper

Ik heb mijn oma geïnterviewd en daar kwam ik op het onderwerp actief of energiek bezig zijn. Mijn oma is haar hele leven een super actieve vrouw geweest. Ik wil bij deze uiting laten zien dat ouderen niet zo zwak zijn als ze lijken. Mijn oma is namelijk nu nog steeds heel erg actief.

Thijs van Rooijen

Ik ben erg blij met mijn werk en vind het precies uitstralen wat ik zou willen. Het straalt voor mij echt vrijheid uit en dat was mijn doel. Ik vind het een geslaagd werk want met betrekking tot de vormgeving ben ik ook blij met alle details

Maluku_Jonas_Wattilete

"Eeuwige aankomst"

Dit is mijn kijk op hoe mijn Molukse opa en oma naar Nederland kwamen. Zij kwamen aan op het schip de Kota Inten in 1951 te Rotterdam. Wat een tijdelijke reis zou zijn bleek achteraf een reis van meer dan 70 jaar.

Romy Knetemann

Vreugde in een donkere tijd. Zelfs in donkere tijden moet je genieten van het leven, zoals mijn oma deed, die een ernstige onbekende ziekte had.

Het leven van Jamal uit Somalië

Mijn naam is Jamal. Ik ben 40 jaar en ik kom uit Somalië. Ik heb een partner en vier kinderen.

In 1998 ben ik naar Nederland gekomen.

Voor mij is het belangrijkste dat mijn gezin veilig is. Ik voel me thuis waar mijn familie is en ik veilig ben.

Ik wil nu niet meer in Somalië wonen. Het kan misschien later komen, maar nu niet. Nu mis ik het niet.

Mijn leven in Somalië

Bij je schoonmoeder kom je niet in de buurt in Somalië. Daar bewaar je afstand van. Je respecteert je schoonmoeder als je eigen moeder en zelfs nog meer. De status van een schoonmoeder is heel hoog. In mijn land is het normaal dat als jouw schoonouder thuis komt jij dan vertrekt uit het huis of je gaat naar een andere kamer. Als zij weet dat jij binnen bent dan komt zij niet binnen. Een schoonmoeder en schoonzoon verblijven nooit in dezelfde kamer. Als schoonzoon groet je en dan vertrek je.

Met je schoonvader mag je in zelfde ruimte zitten als dat nodig is. Mannen zitten bij mannen en vrouwen bij vrouwen.

Voorbeeld: Het is voor mij vreemd dat je hier bij je schoonmoeder bijvoorbeeld een massage neemt. Nu begrijp ik dat wel. Maar zelfs nu zou ik dat niet doen. In Nederland maken ze vaak grappen over schoonmoeders en bij ons kan dat niet.

De aankomst in Nederland

Deze wereld hier kende ik niet. Het was heel erg koud hier en sneeuw had ik nog nooit gezien. Het was ook glad buiten en dat had ik nog niet eerder meegemaakt. Een vrouw in een rok had ik nooit eerder gezien. Dat was niet gebruikelijk voor mij. Nog erger vond ik het om te zien dat een vrouw shag rookte.

Ik kan niet zeggen of ik me welkom voelde of niet. Het was gewoon een moment in een nieuwe wereld. Op dat moment was alles wat ik zag gewoon nieuw. Het gebeurde allemaal onbewust wat ik waarnam.

Mijn leven in Nederland

Er is altijd een perceptie. Er zijn altijd woorden die je anders kunt opvatten dan hoe een ander dat doet. Het is gewoon hoe het klinkt op dat moment. Opvatting is alles. Zolang mijn kleur zwart is en zolang ik met een accent praat en zolang als ik anders ben dan de rest wordt ik altijd anders aangekeken en maak ik altijd iets mee.

Dat maak je op elk niveau mee en iedereen maakt dat mee die anders is of er anders uitziet. Racisme maak ik elke dag mee. Er gaat geen week voorbij waarin ik zoiets niet meemaak.

Wanneer jij dat nooit hebt meegemaakt, weet je niet hoe de ander zich voelt. Het is een wereld van strijd en die moet je aangaan. Anders overleef je niet. Veel mensen willen er niet over praten. Mensen zeggen dat je dat niet serieus moet nemen. Dat zeggen ze omdat ze het zelf nooit meemaken.

Ik solliciteerde voor mijn studie op een functie en binnen een half uur kreeg ik een afwijzing i.v.m. mijn studieachtergrond, maar mijn klasgenoot zonder ervaring werd aangenomen.

Anderen en ik worden soms door blanken uitgescholden en je slikt dat want je wilt niet als slachtoffer overkomen, maar we praten er niet over omdat de meerderheid van de mensen het niet meemaakt. Ik heb blanke mensen meegemaakt die ruzie met mij maken alleen om mijn uiterlijk.

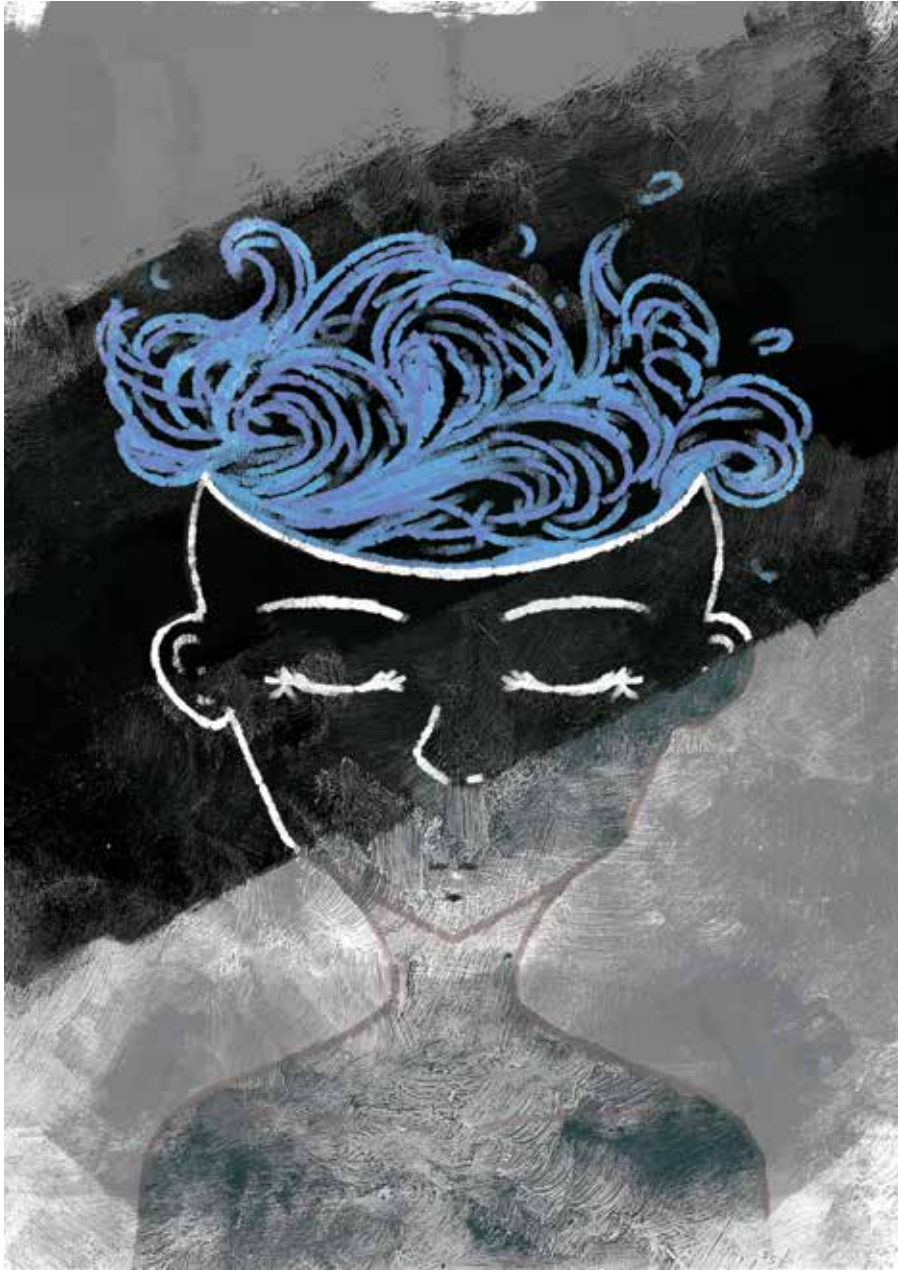
Met racisten heb ik geen moeite, maar mensen die dit onbewust in stand houden en het niet willen toegeven dat dit gebeurt maken het vooral moeilijk. Ik begrijp dat mensen radicaliseren want ze horen nergens bij.

Ze zijn klaar met hun studie en moeten alles betalen, maar ze krijgen geen werk.

Zelfs als schoonmaker kom je niet aan de bak.

Nederlanders denken dat ze nuchter zijn, maar ze zijn niet zo nuchter. Ze denken niet na bij wat ze roepen. Ze roepen soms gewoon maar iets. Ze denken dat ze een grap maken, maar zijn beledigend naar anderen.

Ik heb al veel meegemaakt, maar toch zijn Nederlanders ook vriendelijk en ik krijg vaak steun wanneer ik dat nodig heb.

Celine Ruting

Onrust ervaar je in allerlei vormen en maten. Jong of oud iedereen ervaart onrust op een andere manier. Met het beeld wil ik laten zien dat onrust niet altijd van de buitenkant te zien is, maar het gebeurt wel altijd in je hoofd.

Loes Lagerwaard

Mijn opa was chauffeur in het leger. Hij vertelt altijd de mooiste verhalen. Het verhaal dat mij altijd bij gebleven is, was dat hij de muziekinstrumenten mocht rondbrengen en dat muziek belangrijk is voor de militairen. Het is voor hen de manier om gebeurtenissen te verwerken.

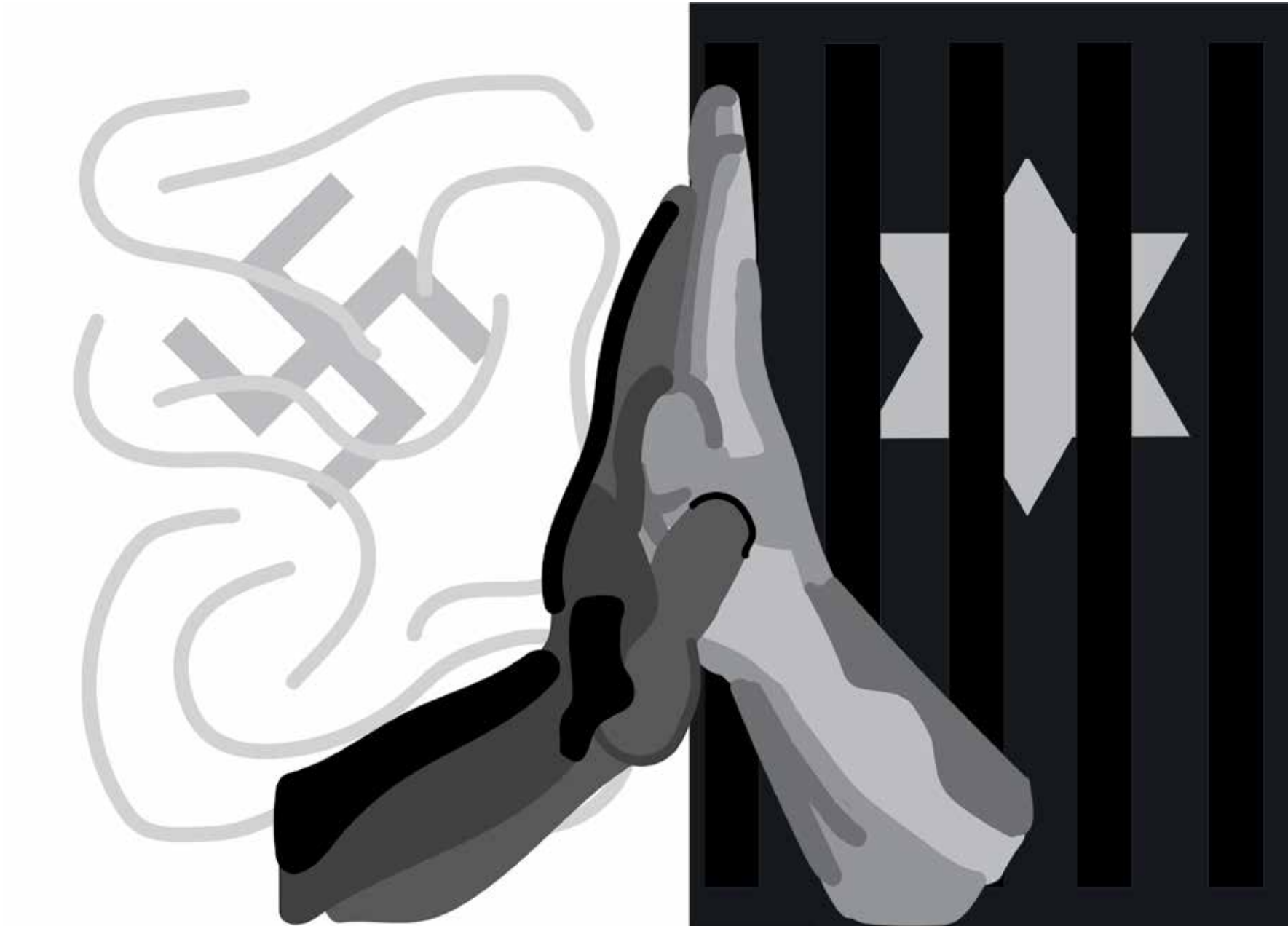
Bart Okkerse

This artwork represents the connection between people and the joy that they get from it. The chess piece is merely a relic that ignites a spark that can inspire these connections.

Miek van de Waardt - De weg van nostalgie

Bordspellen hebben altijd leuke herinneringen. Of je nou het spel Ganzenbord speelt of het vlooienspel. Hoeveel oude bordspellen kunt u eruit halen?

Lars Krijtenburg

Mijn verhaal gaat over een joodse man die tijdens de tweede wereldoorlog in een concentratiekamp zat. In dit concentratiekamp is hij verliefd geworden op een van de bewakers.

Het leven van oom S. uit Indonesië

Mijn naam is oom S. ik ben 68 jaar en ik heb Indische roots.

De Indo is een afkorting van Indo-Europeaan en is iemand van gemengd Europees-inlandse afstamming. Men had de Nederlandse nationaliteit in voormalig Nederlands-Indië. Wij werden inlanders genoemd in de oude koloniale samenleving. Wij vonden dat de Indo's ons inlanders niet begrepen en heel andere humor hadden.

Mijn leven in voormalig Nederlands Indië

Mijn moeder en vader zijn Soendanezen van het eiland Java. Mijn ouders verplaatsten zich steeds van eiland naar eiland. Net waar de opdracht was om te vechten voor de Nederlanders. Het hele gezin moest mee en trok van kazerne naar kazerne. Het werk van mijn vader was vechten als soldaat. Hij vocht onder de Nederlandse vlag. Hij vocht tegen zijn eigen volk voor de Nederlanders.

Nederland vocht in een koloniale oorlog tegen voormalig Nederlands Indië. Zij wilden onafhankelijk zijn en Nederland wilde dat niet.

Mijn vader en stiefvader hebben voor Nederland gekozen. Dat wilden zij al toen ze nog kinderen waren. Zij waren daar behoorlijk fanatiek in.

Mensen werden gevangen genomen en opgesloten in kampen.

De kinderen werden ook gevangen genomen door de Japanners. Opa S. heeft in het kamp voor de kinderen gezorgd. De kinderen en de ouders waren niet altijd samen.

In het kamp zaten ook Nederlanders die gevangen waren genomen door Indonesiërs. Dan zit je tussen de Indonesiërs die jou haten want je vecht voor de Nederlanders en de Japanners. Van beide kanten voel je de haat. Mijn broer miste zijn vader heel erg. Van elke militair dacht hij dat deze zijn vader was.

Mijn leven in Nederland

Ik ben wel hier in Nederland geboren en het was hier veilig en stabiel, maar ik zoek nog steeds naar mijn roots. Samen met duizenden anderen heb ik hier een tik van meegekregen. We zijn allemaal getraumatiseerd. Als kind werd je afgestraft door je ouders en je mocht niets van twee kanten. Niet van de regering en niet van je ouders. Je ziet je ouders huilen. Je bent groot geworden met de haat en het verdriet van je ouders. Ik miste mijn vader. Ik weet niet waaraan hij is gestorven. Alles is vaag. Ik was nog een baby.

En zo kwamen we terecht in Valkenburg. We woonden in de flat in Brunssum waar de moeilijke gevallen zaten. We werden nagejaagd door Nederlandse mensen. Ze trokken strepen tot waar we mochten komen. Ze hebben ook honden op ons afgestuurd.

We waren arm, hadden weinig te eten en kregen 6 gulden van de regering. Het hele gezin moest daarvan leven. We waren stateloos ondanks dat we gevochten hebben voor Nederland. Wij beschermden als broers en zussen elkaar altijd en we bleven bij elkaar en woonden later naast elkaar. Acceptatie was heel moeilijk. Ik mocht op sommige plekken niet naar binnen want ik ben gekleurd. Dat schrok af in die tijd en daarom werd ik bij sollicitaties dus ook afgewezen. En zo stapelt het zich op. En als je dat allemaal meemaakt en ook het verdriet van je ouders ziet dan is het leven moeilijk. Sommige mensen lachen het weg. Zij hebben moeite om een relatie te beginnen. We blijven samen met de familie. We zijn altijd samengebleven en hebben veiligheid gezocht bij elkaar. Je speelt in een Indische band maar zodra er Nederlanders bij komen blokkeer ik. Er zweeft iets in mijn hoofd en dat gaat er niet meer uit. Je hebt gezien hoe verdrietig je ouders zijn. En ze waren alleen gelukkig met de mededeling dat ze ooit terug konden naar hun land, maar dat is er nooit meer van gekomen.

Ook was het een mooie tijd in Nederland. Ik heb ook nog wel mooie herinneringen aan Nederland. Mijn broer en zus die in Nederland zijn geboren zijn meer Nederlands. Daarom verschillen wij soms van mening. Het onderwerp Indonesië ligt heel gevoelig. Mijn broer heeft ook een Nederlandse relatie en is dus meer op Nederlanders gericht. Wij hebben dat niet. Wij leven meer Indonesisch. Iedereen is welkom. Geen afspraak. Wij eten wanneer we honger hebben.

Teruggaan is er nooit meer van gekomen. Nederlands Indië bestond niet meer. Het werd de Republiek Indonesië onder Soekarno en toen mocht je niet meer met je privileges daar leven.

DE HUID

DE EERSTE HELFT ZIJN NIEUWE JASSEN
TOT ZE NIET MEER BIJ JE PASSEN
EEN VOOR EEN GAAN ZE UIT
HET VOELT NIET ALS JOU
DE VEROUDERDE HUID

ACHTER DE GERANIUMS

IK MAG NOG NIET GAAN, DUS KIJK IK
TEVREDEN DOOR HET RAAM
VANUIT DE STOEL WAAR IK IN ZIT, DIE IK
INMIDDELS AL MEER DAN 30 JAAR BEZIT

VROEGER LAS IK HIER DAGELIJKS DE
KRANT, MAAR NET ALS MIJN LICHAAM IS
MIJN INTERESSE VOOR HEDENDAAGSE
PROBLEMATIEK VERLAMD

MIJN BREIN IS NOG ACTIEF, MIJN
PACE MAKER WERKT NOG TE GOED
WAARDOOR IK DE KINDEREN VAN MIJN
KLEINKINDEREN NOG DAGELIJKS
ONTMOET

DE FLERKEN MAG IK VAN MIJN VROUW
NIET LATEN HANGEN
DUS BEWANDEL IK MIJN HERINNERINGEN
MET VERLANGEN

WAAR IK NOG REN, WERK EN BEMIN
DAAR HEB IK IN HET LEVEN NOG ZO
VEEL ZIN

STAAR IK NU VOOR MIJ UIT
OMRINGT DOOR LIEVE MENSEN
VOEL IK MIJ EENZAAM
IK ZIT STIL ACHTER HET ZELFDE RUIT

BLAUWE FERRARI

IN TIJDEN VAN OPLEVING
WAARIN MIJN OPA ALLES EVEN VERGEET
KLIMT HIJ UIT ZIJN STOEL
OP DE SCOOTMOBIEL MET EEN
EIGENZINNIG DOEL

ZO WAS HIJ EVEN VERGETEN
HOE HET ZAT EN HOE HET WAS
VOND HIJ ZICHZELF 30 KM VERDEROP
VOL GAS

OVER DE PROVENCIAALSEWEGEN
HEEFT HIJ IN EEN 'BLAUWE FERRARI'
GEZETEN
HIERNA HEEFT HIJ EEN HELE DAG
GESLAPEN
TEGELIJKERTIJD WERDT ZIJN
SCOOTMOBIEL OPGELADEN

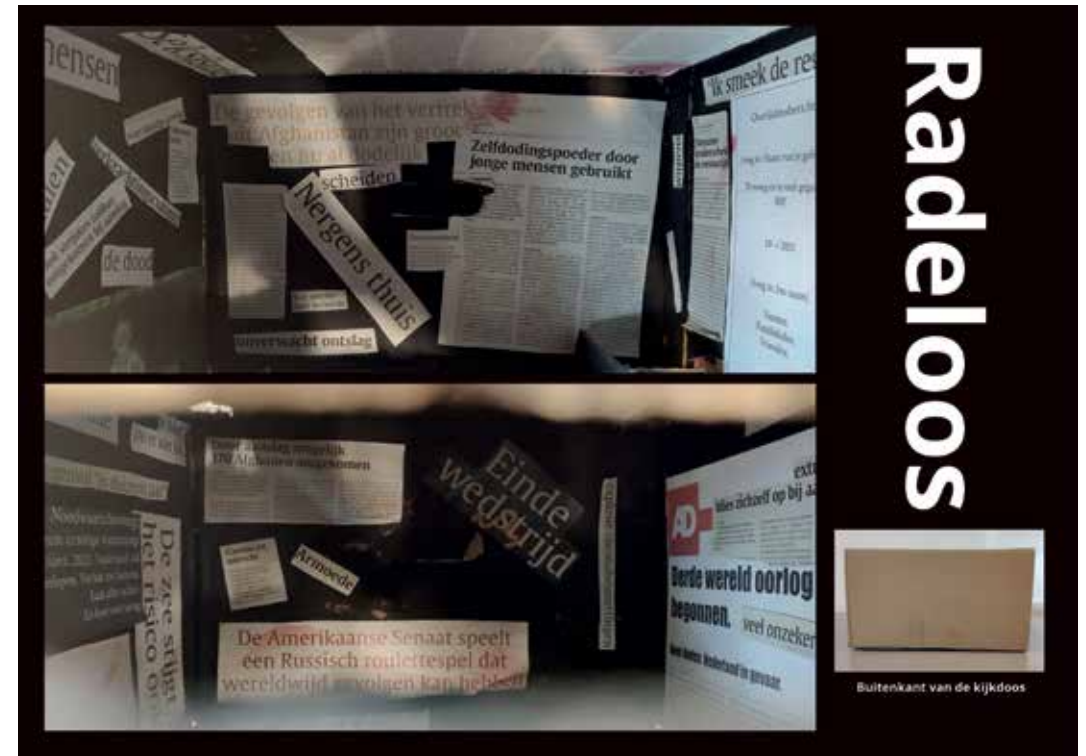
WAT HIJ DACHT EN WAT DEED,
HEEFT NIEMAND NOG GEEN WEEET
ONDERWEG NAAR MORGEN ZONDER
ZORGEN
LEEFDE HIJ ALSOF HET GISTEREN WAS

- Annette Bosma

Annette Bosma

In mijn gedichten probeer ik mijzelf te verplaatsen in eenzame ouderen in mijn omgeving. Het zijn kleine verhalende gedichtjes vanuit het perspectief van de oudere. De illustraties zijn vrij eenvoudig en met een ruwe look. Ik vind persoonlijk dat er een bepaalde schoonheid zit in het ouder worden. Daarom zijn mijn tekeningen ook wat ruwer, ze geven een doorleefd gevoel.

Buitenkant van de kijkdoos

Lois van Garderen - Radeloos

Mijn oma lag als 8 jarig meisje in het ziekenhuis in Rotterdam tijdens het bombardement, en zij is daar aan haar lot overgelaten. Zij zal zich radeloos hebben gevoeld. Dit gevoel wordt door de kijkdoos weergegeven door de alarmerende berichten.

Teun Vroon

Het is een simpel verhaal over mijn oma en hoe ze altijd, met mijn inmiddels overleden opa, naar het bos ging met de 2 teckels die ze toen hadden. Ze liepen ieder aan hun eigen kant van het pad en huppelden door het hoge gras en de bebossing. Het klinkt misschien als een saai verhaal, maar de manier waarop mijn oma het vertelde liet echt zien hoe erg ze heeft genoten van die tijd.

Sam de Groen

Mijn artistiek ontwerp is een verbeelding van de zwartste bladzijde in de geschiedenis. In dit ontwerp worden verschillende elementen getoond die gerelateerd zijn aan de tweede wereldoorlog in een fantasierijke stijl. Al deze elementen zijn essentieel in dit ontwerp want dit heeft mijn grootouders gevormd tot de personen die zij nu zijn.

Tristan van Valkengoed

Mijn uiting is een poster van een wijnglas met een wekker om 17:00 uur en een kaartje van Amsterdam. Dit omdat het precies beschrijft wat het verhaal is dat ik heb gekozen. De tekst erbij omschrijft precies de boodschap van het verhaal en zo komt het goed samen.

Florian Roest

In deze opdracht beschrijf ik een grappig moment uit de jeugd van mijn opa. Hij ging naar de winkel in een kar om bakboter te halen voor zijn moeder. Op de terugweg liet hij de boter vallen en reed er met de kar overheen.

Het leven van Ans uit Bussum

Mijn naam is Ans. Ik ben 81 jaar en ik ben geboren in Nederland. Ik kom uit een gezin van 10 broers en zussen. Een groot gezin. Ik ben de een na oudste. Thuis hadden we een melkzaak. Mijn vader was een goede man die hard werkte. Ik ben in 1939 geboren en ik weet nog veel van de oorlog. In de oorlog was ik 5/6 jaar en toch weet ik daar nog veel van.

De oorlogstijd

Ik weet dat er razzia's zijn geweest en dat er fietsen ingeleverd moesten worden. Ik weet nog dat er Duitse commandanten zaten en toen ze wisten dat wij melk hadden, kwamen ze bij ons boter halen. Mijn moeder was op en top zakenvrouw. Mijn moeder gaf hen een pond roomboter mee en toen zagen we ze een hele tijd niet meer.

Ik weet nog dat ik geelzucht had en Duitsers zeiden dan dat ik te veel boter gegeten had. De Duitsers waren niet onvriendelijk maar wel overheersend. Ik denk dat mijn ouders ook bang voor de Duitsers waren. Mijn vader zat ondergedoken omdat alle mannen zich moesten melden. Mijn vader wilde niet en ging dus onderduiken. Als hij zich gemeld had was hij afgevoerd naar Duitsland om te vechten.

Mijn vader zat dus ondergedoken. Op een gegeven moment mocht hij er uit. Aan de overkant hadden vrouwen iets met Duitsers en die werden toen kaalgeschoren omdat ze iets met de Duitsers gehad hadden.

Wij zijn katholiek. Honger hebben wij niet geleden zelf. Want mijn vader werkte bij de voedselvoorziening. Ik weet wel dat mijn vader hout sprokkelde in het bos. Wij woonden bij het bos, dus wij hadden hout. Wij hadden wel mensen ondergedoken zitten bij ons want ze moesten aansterken.

We verhuisden toen ik 15 was en dat vond ik erg want ik hou niet van veranderingen. Daarvoor op mijn 13e ging onze knecht weg.

Ik kreeg toen een bakfiets en een wijk en ik had een leren tas. En in de avond ging ik naar school. Een soort mms. Ik zag er altijd goed uit en dan liep ik in die wijk en daar was een legerplaats en daar kwamen de militairen met een jeep bij mij melk halen. Op mijn 24e ben ik getrouwd.

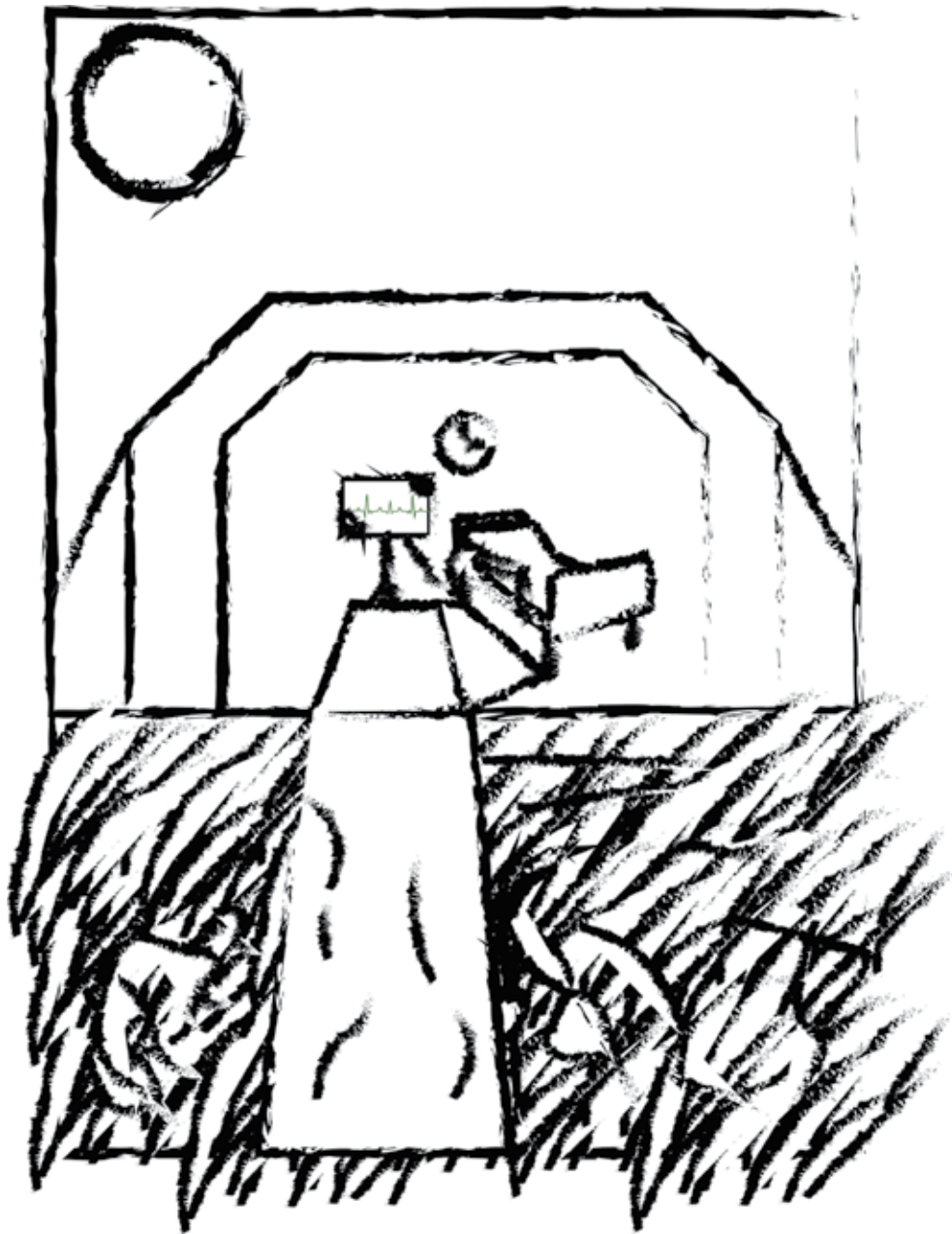
Andere culturen

Ik had vooral Nederlanders om mij heen. Maar ik kan me herinneren dat de Molukkers kwamen en die zaten in het kamp. Het zei me niet zo veel dat het buitenlanders waren. Ik kon ze in dat kamp zien. Het kamp was afgezet met hekken. Maar ze

mochten er wel uit. Ik zag verder weinig kleurlingen. Die zaten denk ik meer in de steden. Het heeft niet echt indruk op me gemaakt. Er waren niet veel andere culturen. Op school ook niet die hadden we gewoon niet.

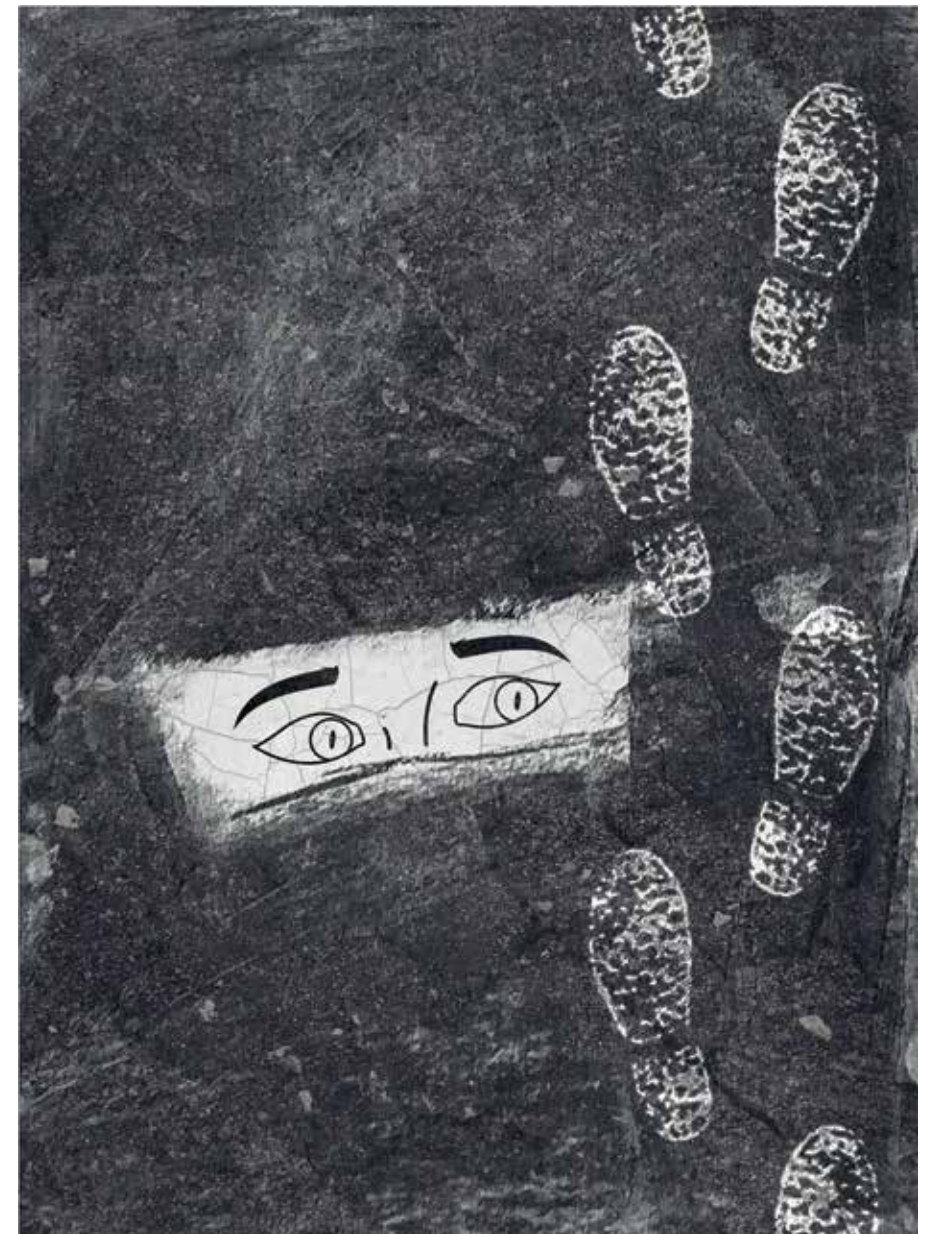
Ik had niet veel te maken met andere culturen nu ook niet. Er is alleen een Turkse of Marokkaanse man en hij doet wat hij wil. Hij zorgt voor overlast. Hij heeft een zwembad in de tuin en daar gaat hij met drank in liggen 's avonds. Mij is aangeraaden er niet heen te gaan zelf, want hij neemt niks aan van vrouwen. Hij houdt totaal geen rekening met de burens. Nou dan moet je hier niet gaan wonen. Ik denk dat dat te maken heeft met zijn cultuur. Hij neemt niks van vrouwen aan. Als er iets is meteen de politie bellen. De andere buurman heeft een zoon met het syndroom van Down en die jongen is zo bang voor het vuurwerk dat ze afsteken. Hij heeft overal lak aan. Dat niets van vrouwen aannemen zit niet in onze cultuur.

Ik vind het wel heel jammer dat ik niet met meer diversiteit ben opgegroeid want dat zou me waarschijnlijk een andere kijk op de wereld hebben gegeven. Dat ik in de oorlog ben opgegroeid heeft nog steeds zijn invloed op mij. Ik gooi geen eten weg. Ik deel graag met andere mensen en ik vind het ook fijn om te zorgen voor een ander. Wij hebben een fijn leven en ik woon nu in een buurtje waar we elkaar helpen en ondersteunen. Dat geeft een veilig gevoel.

Kyan Geitenbeek

Mijn kunstuiting gaat over mijn opa die hielp in het militair hospitaal. Het was niet tijdens de oorlog. Daarom is de hartslagmeter goed te zien zodat het beter zou opvallen. Als hij niet bezig was in het militair hospitaal hielp hij met andere dingen.

Reinout Nieuwenhuizen Segaar

Mijn kunstwerk representeert de angst die de ondergedoken mensen in de tweede wereldoorlog hadden. De voetstappen zijn van de Duitsers die destijds Nederland hadden bezet. Het kunstwerk is ontstaan door een interview dat ik met mijn Opa heb afgelegd over deze tijd.

Dankwoord

Dit boekje is tot stand gekomen dankzij de inzet en tijd van de deelnemers aan de interviews. Omdat zij hun verhalen wilden vertellen hebben wij dit boekje kunnen maken.

Samen met de leerlingen van het ROC Midden Nederland zijn er bijzondere kunstuitingen gemaakt met in hun achterhoofd het project "Samen Ouder Worden". Dank aan Saliha El Atrouss participatiemakelaar van Indebuurt033 voor de werving en begeleiding van de geïnterviewden. Dank ook aan Nadine Baadjou voor het afnemen van de interviews.

Vormgeving:

Davey van der Velden, student ROC Midden Nederland - Media en Design

Drukwerk:

Totaaldrukwerk.nl

Namens het Programma Samen Ouder Worden,

Esther Eggenkamp, programmamedewerker Amersfoort

Redactie: Grace Tanamal, programmamedewerker Amersfoort